

ריטב"א תענית י"ח:

וכן העיר שלא ירדו עליה גשמי' שאמרו אותה העיר מתענה ומתרע' ובודאי דמתניתין בפשוטה להתריע מיד ולא כמו שפירש רבים שאינו אלא בסדר תעניות ונקט לה משום דין סביבותינו דא"כ מאי וכן אלא ודאי דמתריעין מיד ואפי' ברביעה הבכירה והטע' דהת' מיירי כשירדו גשמי' קצת לסביבותיה והיינו דנקט תנא כדכתב והמטרתו על עיר אחת שאל"כ מה ענין לפסוק זה ולפי' כשירדו גשמי' לסביבותיה הסמוכות לה ולא ירדו עליה היא ראייה שאין זה איחור רביעה אלא סוף גזירה להם ודומה למה שאמרנו בירדו לאילן ולא לצמחים והיינו דקתני וכן וזה נכון וברור וכן פי' הרמב"ם ז"ל התרע' של משנתו התרע' בתעני'.

ריטב"א תענית כ'.

מתני' וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים כדכתיב והמטרתו על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר הא ודאי לא נסבי' להאי קרא בכדי אלא ללמד שבמשנתו דומה לכתוב שלא ירדו גשמים של עיר זאת אבל ירדו על סביבותיה וא"כ תמה על עצמך סביבותיה [למה] מתענות כלל אם על צרות חבריהם אין להם להתריע אלא בפה בלבד כדתנן על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפיה עובדי כוכבים ומזלות וכו' וההיא התרעה בפה דשופרות בשבת ליכא ואף בחול נמי כדבעי' למימר קמן, ואין לומר דההי' לרחוקי' שבהפרכי' והא דהכא לסביבותיה אלא מכה דהא ודאי כל שאין לו חלק בצרה אלא שמצטער על צרת אחיו בית ישראל אין הפרש בין רחוק לקרוב וההיא בהפרכיא אחרת היא שהרי הצרות התם צרות יחידות הן שאין שיתוף בהן לאחרים כלל ומכה שאינה מהלכת ואין להפריש בהן בין הפרכי' להפרכיא ואם נפשך לומר דמתני' דהכא על צרת עצמו הוא שהגשמים שלהם היו לקללה וכדאמר רב יהודא בש"ס אהאי קרא ושתייהן לקללה תקשי לך א"כ למה אין מתענין ומתריעין על רוב הטובה אף התרעה ולא תעני' כלל לא ליעבדו ויש מתרצין דמתני' ודאי בשירדו גשמי' לסביבותיה של ברכה ומתעני' על צרת אחיהם ואף על פי ששנינו על אלו מתריעין בשבת כו' ואין שם אלא צעקה שאני התם שבעלי הצרה עצמן אין מתעני' ולא מתריעין עצמן א"כ די לאחרים שיצטעקו עליהם בלבד אבל במשנתו' שבעלי הצרה מתענין ומתריעין יש לסביבותיהם ליטול חלק בצערם להתענות או להתריע בשופרות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואין הדעת נוחה בתירוץ זה דמתני' דהתם שאין בעלי הצרה מתענין ומתריעין על עצמן אינו מחמת יאוש דעת ומיעוט חשש שא"כ אף לצעוק בפה אין לנו עליהם וחייבין הם להוסיף עליהם מכות כענין שאמר הכתוב ואם תלכו עמי בקרי וכו' אלא הטעם לפי שאין להם פנאי ושהות מפני דחק הצרה וכמו שמוכיח מפרטי הצרות שהזכיר התנא שהם כולם מן הזה וכיון שיש עלינו חובה להתענות על צרת אחינו כ"ש שהיה לנו להתענות ולהתריע יותר כשבעלי הצרה אין להם פנאי לבקש רחמים על עצמן כשבעלי הצרה מתענין ומתריעין על צרתם ואחרים מן הגאונים ז"ל פי' שאין לגזור לעולם תענית ולא התרעה על הצבור מפני צרת אחרים שאין להסתלק בצרה ההיא ולא פחד שהגיע אליהם ודי להם בצעקה בפה בלבד דמתני' דעל אלו מתריעין בשבת אבל חייבים לצעוק בפה ואפילו בשבת ובלבד כהנהו שאין להם פנאי להתענות ולהתריע על צרתם אבל כשיש להם פנאי די לאחרים שיצטעקו עליהם בפה בחול בלבד אבל לא בשבת והיינו דפריט התם תנא הנהו וכשאמרו במשנתנו סביבותיה מתענות או מתריעו' בשופרות אינו מפני צרת אחיהם בלבד אלא שיש להם לרתת על עצמן שלא תחול עליהם המכה ההיא ויש להם לזרז את עצמן כיון שהם סביבותיה באותה הפרכיא וקרוביה להיו' באותה גזירה ואף על פי שפירשנו למעלה דמתני' בשסביבותיה ירדו להם גשמי' כענין שכתנו' לא שירדו להם גשמים כדי צרכם וכענין הנהוג שא"כ למה לא פי' התנא וכן ב' עיירות בא' ירדו גשמים ובא' לא ירדו גשמים אלא ודאי שירדו להם קצת גשמים והוא בודאי זמן גזרה לעיר שלא ירדו עליה גשמים כלל כדכתיב לעיל וגם אלו שירדו להם קצת יש להם לחוש שמא הם בכלל הגזרה וימנעו מהם עד שיעבור זמנה של רביעה ואפשר ג"כ שילקו בכללם שאינם צדיקים כ"כ לנהוג נפשם מן המכה וממדת הדין של מכה כללית של עיר א' או תחום א' פעמים שאף מי שלא יתחייב לגמרי מעצמו לוקה בכללם אם אינו צדיק גמול' ולפי זה הוצרך הב"ה לומר על מכת בכורות ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך כדי להציל ישראל שלא

ילקו בכללם מפני חמת המשחית ושמא החלה המכה באחיהם ותגמור בהם מ"מ כיון שעדין לא החלה בהם המכה דיין בתענית או בהתרעה בשופר ולא שיתריעו ויתענו כבעלי הצרה עצמה. וזה נראה נכון. וא"ת והיאך אפשר לפרש שסביבותיה לא ירדו להם גשמים של קללה דהא תנא קרא דנסיב ללמד על דין סביבותי הוא ורב יהודה פריש בש"ס אקר' ושתיהן לקללה וי"ל דרב יהודה אקר' קאי למדרשיה משו' דכתיב בסופיה חלקה א' תמטר וחלקה אשרי לא אמטיר עליה תיבש משמע דשתיהן לקללה ורב יהודה קר' בעלמא דריש איידי דאיירי ביה תנא ולא דמתני' מיירי בהכי דא"כ הוה לתנא למנקט בהדיא.

עוד י"ל דודאי שתיהן לקללה שסביבותיה נתקללו ברבוי גשמים וכשמתענין לא על רעה זו שהרי אין מתענין על רוב הטובה אלא כיון שרואים אחיהם מצער עוצר גשמים והם ג"כ עליהם גזרה מצד אחר יש להם לחוש שמא אף עליהם תחול הצרה האחרת אבל לפי שעדין אינם באותה צרה אין מתענין ומתריעי'. ומ"מ הרי כל א' סימן לחברתה שיש עליהם גזרת שמים. ומראשון יותר נכון.

והא דקתני אותה בני העיר מתענה ומתרעת בדין הוא דמיסתייה דליתני אותה העיר מתרעת לפום מאי דפרוך דתענית בכלל הכרעה אלא דאידי דבעי למתני וכל סביבותי' מתענות ולא מתריעות נקט בריש' בהדיא מתענה ומתרעת ור' עקיבא אומר מתריעות ולא מתענות וזה ודאי הוצרך לפ' ולא מתענות שלא נאמר שיש תענית בכלל התרעה. מי' אין זו ראייה אלינו שיש לומר דאידי דקתני ת"ק מתענות ולא מתריעות נקט ר' עקיבא מתריעות ולא מתענות ומשמע ודאי דלכ"ע תענית לחודיה חמור מהתרעה לחודיה ור' עקיבא להקל בא כי דיין להתריע בשופר ונראה כשמתריעות בשופרות בלא תענית אינו על סדר כ"ד ברכות שלא תקנום אלא בתענית אלא שאומר דברי תחנוני' וצעקה מעין הצרה ומתריעי' וברוש' פי' דת"ק סבר שכן בי"ה מתעני' ולא מתריעים ור' עקיבא סבר שכן בר"ה מתריעי' ולא מתענין וזה סיוע לפי' שכתבנו למעלה שאף סביבותיה מפני חשש עצמן מתענות או מתריעות מפני פחד הש' וגזרתו וזה דומה למה שאנו מתעני' בי"ה. ומתריעות בר"ה מפני יראת הדין וזה שהביאו ראייה משם כי די למי שאינו בצרה אלא למי שמתיירא ממנה בתענית או בהתרעה ואין הלכה כרבי עקיבא כי יחידאה הוא.